

HOTĂRÂREA CURȚII (Marea Cameră)

1 iulie 2008(*)

„Articolele 82 CE și 86 CE – Noțiunea «întreprindere» – Asociație fără scop lucrativ, reprezentantă în Grecia a Federației Internaționale de Motociclism – Noțiunea «activitate economică» – Drept special în temeiul legii de a emite un aviz conform cu privire la cererile de autorizare prezentate în vederea organizării de curse de motociclete – Exercițarea în paralel de activități precum organizarea de curse de motociclete și atribuirea de contracte de sponsorizare, de publicitate și de asigurare”

În cauza C-49/07,

având ca obiect o cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare formulată în temeiul articolului 234 CE de Dioikitiko Efeteio Athinon (Grecia), prin decizia din 21 noiembrie 2006, primită de Curte la 5 februarie 2007, în procedura

Motosykletistiki Omospondia Ellados NPID (MOTOE)

împotriva

Elliniko Dimosio,

CURTEA (Marea Cameră),

compusă din domnul V. Skouris, președinte, domnii C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts și A. Tizzano, președinți de cameră, domnii J. N. Cunha Rodrigues, A. Borg Barthet, M. Ilešič, J. Malenovský, J. Klučka (raportor), T. von Danwitz, A. Arabadjiev și doamna C. Toader, judecători,

avocat general: doamna J. Kokott,

grefier: doamna L. Hewlett, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 23 ianuarie 2008,

luând în considerare observațiile prezentate:

- pentru Motosykletistiki Omospondia Ellados NPID (MOTOE), de A. Pliakos, dikigoros;
- pentru guvernul elen, de domnii S. Spyropoulos, K. Boskovits, de doamnele S. Trekli și Z. Chatzipavlou, în calitate de agenți;
- pentru Comisia Comunităților Europene, de domnii T. Christoforou și F. Amato, în calitate de agenți,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 6 martie 2008,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Cererea de pronunțare a unei hotărâri preliminare privește interpretarea articolelor 82 CE și 86 CE.
- 2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu între Motosykletistiki Omospondia Ellados NPID (MOTOE) (Federația Elenă de Motociclism, denumită în continuare „MOTOE”), pe de o parte, și Elliniko Dimosio (Statul elen), pe de altă parte, cu privire la despăgubirea financiară a prejudiciului moral pe care MOTOE pretinde că l-a suferit din cauza refuzului implicit al Elliniko Dimosio de a-i acorda autorizația de a organiza competiții de motociclete.

Cadrul juridic

- 3 În temeiul articolului 49 din Codul rutier elen, în versiunea care rezultă din Legea nr. 2696/1999 (FEK A' 57):

„1. Competițiile de [...] motociclete și de motorete pe căile și în spațiile publice sau private nu sunt permise decât după obținerea autorizației.

2. Autorizația prevăzută la alineatul anterior este eliberată:

[...]

c) pentru toate competițiile [...] de motociclete și de motorete, de către ministrul de interne sau de către autoritățile abilitate de acesta, după avizul conform al persoanei juridice care reprezintă în mod oficial în Grecia [...] Federația Internațională de Motociclism [(denumită în continuare «FIM»)]”.

Acțiunea principală și întrebările preliminare

- 4 MOTOE este o asociație de drept privat cu scop nelucrativ care are ca obiect organizarea de competiții de motociclete în Grecia. Printre membrii săi se numără diferite cluburi regionale de motociclism.
- 5 La 13 februarie 2000, această asociație a prezentat ministrului competent o cerere având ca obiect obținerea autorizației de a organiza competiții în cadrul cupei pelenice a MOTOE, potrivit unui program care era anexat la această cerere.
- 6 Potrivit articolului 49 alineatul 2 din Codul rutier elen, acest program a fost transmis către Elliniki Leschi Aftokinitou kai Perigiseon (Clubul Elen de Automobilism și de Turism, denumit în continuare „ELPA”), persoană juridică, asociație fără scop lucrativ, reprezentantă în Grecia a FIM, pentru ca aceasta să dea un aviz conform în scopul acordării autorizației solicitate.
- 7 Prin scrisoarea din 16 martie 2000, ELPA a solicitat MOTOE, pe de o parte, să îi comunice un regulament specific pentru fiecare dintre competițiile avute în vedere, cu două luni înainte de data competiției, pentru a controla lista participanților, traseul sau pista pe care aceasta are loc, măsurile de siguranță adoptate și, mai general, pentru a verifica derularea în deplină siguranță a competiției. Pe de altă parte, aceasta a solicitat cluburilor care organizau competiția să depună o copie a statutelor lor la Ethniki Epiteprou Agonon Motosykletas

(Comitetul Național al Competițiilor de Motociclete, denumit în continuare „ETHEAM”), creat de ELPA și însărcinat cu organizarea, precum și cu controlul curselor de motociclete.

- 8 Prin cererea nr. 28/5.5.2000 adresată ministerului competent, MOTOE a reiterat cererea sa având ca obiect obținerea, pentru șase cluburi, a autorizației de a organiza șase competiții, la date cuprinse între 9 iulie și 26 noiembrie 2000. Aceasta a atașat, în anexă la această cerere, regulamentele specifice referitoare la derularea acestor competiții, precum și copiile statutelor acestor cluburi. Această cerere a fost de asemenea transmisă către ELPA, pentru ca aceasta să emită un aviz conform în vederea derulării competițiilor respective.
- 9 ELPA și ETHEAM au adresat MOTOE un document prin care îi aminteau anumite reguli referitoare la organizarea competițiilor de motociclete în Grecia. În acest document se precizează în special că ETHEAM anunță campionatele, cupele și premiile organizate în cadrul competițiilor de motociclism, cu abilitarea ELPA, singura reprezentantă legală a FIM în Grecia. Potrivit acestui document, dacă un operator sau un club care îndeplinește condițiile cerute pentru organizarea și derularea de competiții dorește să anunțe o cupă sau un premiu special, acesta trebuie să depună la ETHEAM anunțul respectiv. După evaluarea condițiilor acestui anunț, ETHEAM ia o decizie în care stabilește și condițiile de derulare a competiției, în conformitate cu reglementările naționale și internaționale. Pentru ca un aviz conform să fie emis în vederea organizării unei competiții, inclusiv în cadrul unei cupe sau al unui premiu, fiecare organizator însărcinat cu una dintre aceste manifestări trebuie să îndeplinească condițiile stabilite prin Codul național al competițiilor de motociclism și prin circularele emise de ETHEAM. ELPA și ETHEAM au amintit de asemenea MOTOE că, dacă în cursul anului un organizator solicită anunțarea unor competiții suplimentare, datele acestora nu trebuie să influențeze competițiile deja programate, aceasta atât în interesul participanților, cât și al organizatorilor. Din acest motiv, programele competițiilor care trebuiau organizate în cursul anului 2001 trebuiau să fie depuse la ELPA și la ETHEAM cel mai târziu la 15 septembrie 2000.
- 10 Ca răspuns la cererea MOTOE privind obținerea de informații referitoare la măsurile adoptate ca urmare a cererilor sale de autorizare, ministerul competent i-a indicat acesteia, în luna august 2000, că nu primise niciun document al ELPA care să cuprindă avizul său conform în temeiul articolului 49 din Codul rutier elen.

- 11 Invocând ilegalitatea acestui refuz implicit, MOTOE a introdus o acțiune la Dioikitiko Protodikeio Athinon (Tribunalul Administrativ de Primă Instanță din Atena), având ca obiect obținerea unei despăgubiri financiare în valoare de 5 000 000 GRD în temeiul prejudiciului moral pe care aceasta pretinde că l-a suferit deoarece s-a aflat în imposibilitatea de a organiza competițiile respective.
- 12 MOTOE a arătat că articolul 49 din Codul rutier elen este contrar, pe de o parte, principiului constituțional al imparțialității autorităților administrative și, pe de altă parte, articolelor 82 CE și 86 alineatul (1) CE, pentru motivul că dispoziția națională în litigiu permite ELPA, care organizează ea însăși competiții de motociclete, să instituie un monopol în acest domeniu și să abuzeze de acesta.
- 13 ELPA a intervenit în fața Dioikitiko Protodikeio Athinon în susținerea concluziilor prezentate de Elliniko Dimosio. În special, aceasta a atașat la memoriul său în intervenție statutul său de asociație întemeiată în anul 1924 și anuarul său din anul 2000 privind competițiile de motociclism, publicat de ETHEAM. Acest anuar cuprinde circularele emise de ETHEAM pentru anul 2000, care se referă, în special, la documentele justificative pe care competitorii trebuiau să le furnizeze pentru a beneficia de o autorizație, la regulamentele competițiilor care trebuiau depuse, la stabilirea taxelor care trebuiau plătite și la alte aspecte financiare. Același anuar conține în plus Ethnikos Athlitikos Kanonismos Motosikletas (Regulamentul național sportiv de motociclism, denumit în continuare „EAKM”).
- 14 În ceea ce privește EAKM, trebuie să se precizeze următoarele:
 - articolul 10.7 din acesta prevede că orice întâlnire sportivă care cuprinde campionate, cupe sau premii ale ELPA și ale ETHEAM poate fi combinată cu promovarea comercială a unui sponsor citat în titlul sau în subtitlul competițiilor, dar numai după avizul conform al ELPA și al ETHEAM;
 - articolul 60.6 din EAKM prevede că, în cursul întâlnirilor sportive, este permis să se facă publicitate pe îmbrăcămintea participanților, pe căștile lor, cu condiția de a nu se aduce totuși atingere caracteristicilor tehnice ale acestora, și pe motociclete. În cursele de viteză și de motocros ale campionatelor, ale cupelor și ale premiilor ELPA și ETHEAM, organizatorii nu pot, în lipsa autorizației date de competitor, să impună ca

un participant, un pasager sau un vehicul să facă publicitate pentru un produs, oricare ar fi acesta. Cu toate acestea, atunci când este aplicabil un contract de sponsorizare încheiat între ELPA și ETHEAM, participanții, pasagerii sau motocicliștii sunt obligați să respecte condițiile acestui contract;

- potrivit articolului 110.1 din EAKM, „[o]rganizatorul [unei competiții de motociclete] trebuie, în mod direct sau prin intermediul autorității de supraveghere [și anume ELPA și ETHEAM], să garanteze acoperirea prin asigurări a întâlnirii sportive, asigurări care vor trebui să includă răspunderea sa, pe aceea a constructorilor, a participanților, a pasagerilor [...] în caz de accidente și de pagube provocate terților în cursul întâlnirii și al antrenamentelor”.

- 15 Dioikitiko Protodikeio Athinon a respins acțiunea MOTOE în special pentru motivul că, pe de o parte, articolul 49 din Codul rutier elen permite să se asigure respectarea normelor internaționale referitoare la organizarea, în deplină siguranță, a competițiilor de motociclete și, pe de altă parte, că MOTOE nu a invocat faptul că respectiva dispoziție conducea la obținerea unei poziții dominante pe piața internă, nici că această dispoziție putea exercita o influență asupra comerțului dintre statele membre și nici că ELPA exploatare în mod abuziv o astfel de poziție.
- 16 MOTOE a declarat apel împotriva acestei hotărâri la Dioikitiko Efeteio Athinon (Curtea Administrativă de Apel din Atena), care subliniază în primul rând că activitățile ELPA nu se limitează la domeniul strict sportiv, și anume la competența conferită acesteia din urmă prin articolul 49 din Codul rutier elen, dat fiind că aceasta exercită de asemenea activități calificate de instanța de trimitere drept „economice”, care constau în încheierea de contracte de sponsorizare, de publicitate și de asigurare. Dioikitiko Efeteio Athinon se întreabă, în consecință, dacă ELPA poate fi calificată drept întreprindere în sensul dreptului comunitar al concurenței, în special în sensul articolelor 82 CE și 86 CE, astfel încât să fie supusă interdicției de abuz de poziție dominantă. Instanța de trimitere interpretează articolul 49 din Codul rutier elen în sensul că ELPA ar fi unica persoană juridică abilitată să emită un avis conform cu privire la orice cerere prezentată în vederea organizării unei competiții de motociclete. Instanța de trimitere subliniază faptul că această asociație se însărcinează în paralel cu organizarea de competiții și cu stabilirea prețurilor, precum și cu activitățile economice menționate mai sus.

- 17 În continuare, Dioikitiko Efeteio Athinon subliniază că solicitanții cărora li se refuză autorizația de a organiza o competiție de motociclete pentru că nu au obținut avizul conform al ELPA nu dispun de nicio cale de atac efectivă în dreptul intern împotriva unei astfel de decizii. Astfel, pe de o parte, nu s-ar prevedea că refuzurile din partea ELPA de eliberare a avizului conform trebuie să fie motivate, iar pe de altă parte, atunci când un refuz de autorizare emis de ministerul competent face obiectul unei acțiuni în justiție întemeiate pe lipsa de motivare și este admis, dreptul elen nu ar prevedea că autorizația este acordată solicitantului. În plus, ELPA nu ar fi supusă niciunui control sau niciunei evaluări de orice natură în ceea ce privește modul în care folosește prerogativa care îi este conferită prin articolul 49 din Codul rutier elen. Aceste împrejurări ar situa orice persoană originară dintr-un alt stat membru al Uniunii Europene și care dorește să organizeze competiții de motociclete în Grecia în fața unui fapt împlinit.
- 18 În aceste condiții, Dioikitiko Efeteio Athinon a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

- „1) Articolele 82 CE și 86 CE trebuie interpretate în sensul că se aplică și activităților unei persoane juridice care are calitatea de reprezentant național al [FIM] și care exercită activități economice precum cele descrise mai sus, ce cuprind încheierea de contracte de sponsorizare, de publicitate și de asigurare, în contextul organizării de manifestări sportive automobilistice?
- 2) În cazul unui răspuns afirmativ, [este compatibil] cu articolele sus-menționate [articolul 49 din Codul rutier elen], care, în scopul acordării de către autoritatea publică națională (în speță, Ministerul de Interne) a unei autorizații pentru organizarea unei competiții de vehicule cu motor, conferă persoanei juridice menționate mai sus competența de a emite un aviz conform cu privire la organizarea acestei competiții fără a stabili limite, obligații și un control în exercitarea acestei competențe?”

Cu privire la întrebările preliminare

- 19 Prin intermediul întrebărilor, care trebuie abordate împreună, instanța de trimitere solicită, în esență, să se stabilească, pe de o parte, dacă o persoană juridică, asociație cu scop nelucrative precum ELPA, se încadrează în domeniul de aplicare al articolelor 82 CE și 86 CE, în

condițiile în care activitățile sale constau nu numai în a lua parte la deciziile administrative de autorizare a organizării competițiilor de motociclete, dar și în a organiza ea însăși astfel de competiții și în a încheia în acest context contracte de sponsorizare, de publicitate, precum și de asigurare, iar pe de altă parte, dacă aceste dispoziții ale tratatului se opun unei norme, cum este cea prevăzută la articolul 49 din Codul rutier elen, în măsura în care aceasta conferă unei astfel de asociații competența de a emite un aviz conform cu privire la cererile de autorizare prezentate în vederea organizării acestor competiții fără a stabili limite, obligații și un control în exercitarea acestei competențe.

- 20 În această privință, trebuie să se amintească, în primul rând, că dreptul comunitar al concurenței vizează activitățile întreprinderilor (Hotărârea din 16 noiembrie 1977, GB-Inno-BM, 13/77, Rec., p. 2115, punctul 31, și Hotărârea din 11 decembrie 2007, ETI și alții, C-280/06, Rep., p. I-10893, punctul 38 și jurisprudența citată). Mai precis, articolul 82 CE se aplică întreprinderilor aflate în poziție dominantă.
- 21 Deși tratatul nu definește noțiunea de întreprindere, Curtea s-a pronunțat în mod repetat în sensul că trebuie să fie calificată drept întreprindere orice entitate care exercită o activitate economică, independent de forma sa juridică și de modul său de finanțare (Hotărârea din 23 aprilie 1991, Höfner și Elser, C-41/90, Rec., p. I-1979, punctul 21, și Hotărârea din 16 martie 2004, AOK Bundesverband și alții, C-264/01, C-306/01, C-354/01 și C-355/01, Rec., p. I-2493, punctul 46).
- 22 În această privință, trebuie amintit că reprezintă o activitate economică orice activitate care constă în a oferi bunuri sau servicii pe o anumită piață (a se vedea în special Hotărârea din 18 iunie 1998, Comisia/Italia, C-35/96, Rec., p. I-3851, punctul 36, și Hotărârea din 12 septembrie 2000, Pavlov și alții, C-180/98-C-184/98, Rec., p. I-6451, punctul 75). Atât timp cât această condiție este îndeplinită, împrejurarea că o activitate are o legătură cu sportul nu împiedică aplicarea normelor tratatului (Hotărârea din 12 decembrie 1974, Walrave și Koch, 36/74, Rec., p. 1405, punctul 4, și Hotărârea din 15 decembrie 1995, Bosman, C-415/93, Rec., p. I-4921, punctul 73), printre care cele care reglementează dreptul concurenței (a se vedea în acest sens Hotărârea din 18 iunie 2006, Meca-Medina și Majcen/Comisia, C-519/04 P, Rec., p. I-6991, punctele 22 și 28).

- 23 Astfel cum s-a precizat în decizia de trimitere și cum s-a confirmat și în cadrul ședinței în fața Curții, ELPA organizează, în cooperare cu ETHEAM, competiții de motociclete în Grecia și încheie în acest context contracte de sponsorizare, de publicitate și de asigurare, destinate să exploateze din punct de vedere comercial aceste competiții. Aceste activități constituie pentru ELPA o sursă de venituri.
- 24 Potrivit jurisprudenței Curții, nu prezintă un caracter economic, care să justifice aplicarea normelor privind concurența din tratat, activitățile legate de exercitarea prerogativelor de autoritate publică (a se vedea în acest sens Hotărârea din 19 ianuarie 1994, SAT Fluggesellschaft, C-364/92, Rec., p. I-43, punctele 30 și 31).
- 25 În ceea ce privește eventuala influență a exercitării prerogativelor de autoritate publică asupra calificării unei persoane juridice precum ELPA drept întreprindere în sensul dreptului comunitar al concurenței, trebuie să se sublinieze, astfel cum a procedat avocatul general la punctul 49 din concluzii, că împrejurarea că o entitate dispune, pentru exercitarea unei părți din activitățile sale, de prerogative de autoritate publică nu împiedică, prin ea însăși, calificarea acesteia drept întreprindere în sensul dreptului comunitar al concurenței pentru restul activităților sale economice (Hotărârea din 24 octombrie 2002, Aéroports de Paris/Comisia, C-82/01 P, Rec., p. I-9297, punctul 74). Astfel, calificarea ca activitate legată de exercitarea prerogativelor de autoritate publică sau ca activitate economică trebuie să se facă în mod separat pentru fiecare activitate exercitată de o anumită entitate.
- 26 În speță, trebuie să se facă distincție între participarea unei persoane juridice, astfel cum este ELPA, la procesul decizional al autorităților publice și activitățile economice exercitate de această persoană juridică, precum organizarea și exploatarea comercială a competițiilor de motociclete. Prin urmare, competența unei astfel de persoane juridice de a emite un aviz conform cu privire la cererile de autorizare prezentate în vederea organizării acestor competiții nu se opune ca aceasta să fie considerată o întreprindere în sensul dreptului comunitar al concurenței în ceea ce privește activitățile sale economice menționate mai sus.
- 27 În ceea ce privește influența pe care o poate avea asupra acestei calificări faptul că ELPA nu urmărește un scop lucrativ, trebuie să se sublinieze că, în Hotărârea din 10 ianuarie 2006, Cassa di Risparmio di Firenze și alții (C-222/04, Rec., p. I-289, punctele 122 și 123), Curtea a precizat că împrejurarea că oferta de bunuri și de servicii este făcută fără scop lucrativ nu se

opune ca entitatea care efectuează aceste operațiuni pe piață să trebuiască să fie considerată o întreprindere, în condițiile în care această ofertă se află în concurență cu aceea a altor operatori care urmăresc un scop lucrativ.

- 28 Aceasta este situația pentru activitățile exercitate de o persoană juridică precum ELPA. Faptul că MOTOE, reclamantă în acțiunea principală, este ea însăși o asociație fără scop lucrativ nu are, din această perspectivă, nicio influență asupra calificării drept întreprindere a unei persoane juridice precum ELPA. Pe de o parte, nu este exclus să existe în Grecia, în plus față de asociațiile a căror activitate constă în organizarea și exploatarea din punct de vedere comercial a competițiilor de motociclete fără urmărirea unui scop lucrativ, asociații care exercită această activitate urmărind un astfel de scop și care se află astfel în concurență cu ELPA. Pe de altă parte, asociații fără scop lucrativ, care oferă bunuri sau servicii pe o anumită piață, pot să se afle reciproc în poziție de concurență. Astfel, succesul sau supraviețuirea economică a unor astfel de asociații depinde pe termen lung de capacitatea acestora de a impune, pe piața respectivă, prestațiile pe care le oferă în detrimentul celor pe care le propun ceilalți operatori.
- 29 În consecință, o persoană juridică precum ELPA trebuie să fie considerată o întreprindere în sensul dreptului comunitar al concurenței. Totuși, pentru ca aceasta să se încadreze în domeniul de aplicare al articolului 82 CE, trebuie, în plus, ca aceasta să ocupe o poziție dominantă pe piața internă sau pe o parte semnificativă a acesteia.
- 30 În această privință, trebuie amintit că, în cadrul procedurii prevăzute la articolul 234 CE, întemeiată pe o clară separare a funcțiilor între instanțele naționale și Curte, orice apreciere a faptelor este de competența instanței naționale (Hotărârea din 14 februarie 2008, Varec, C-450/06, Rep., p. I-581, punctul 23). Totuși, pentru a oferi acesteia un răspuns util, Curtea poate, într-un spirit de cooperare cu instanțele naționale, să îi furnizeze toate indicațiile pe care le consideră necesare.
- 31 Înainte de a putea aprecia dacă o persoană juridică precum ELPA deține o poziție dominantă în sensul articolului 82 CE, trebuie să se delimiteze piața relevantă, atât din punctul de vedere al produsului sau al serviciului respectiv, cât și din punct de vedere geografic (Hotărârea din 14 februarie 1978, United Brands și United Brands Continentaal/Comisia, 27/76, Rec., p. 207, punctul 10).

- 32 Potrivit unei jurisprudențe constante, în scopul aplicării articolului 82 CE, piața produsului sau a serviciului respectiv cuprinde produsele sau serviciile care sunt substituibile sau suficient de interschimbabile cu acesta, în funcție nu numai de caracteristicile lor obiective, în temeiul cărora sunt apte să satisfacă nevoi constante ale consumatorilor, ci și în funcție de condițiile de concurență, precum și de structura cererii și a ofertei pe piața respectivă (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 decembrie 1980, L'Oréal, 31/80, Rec., p. 3775, punctul 25, Hotărârea din 9 noiembrie 1983, Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin/Comisia, 322/81, Rec., p. 3461, punctul 37, și Hotărârea din 3 iulie 1991, AKZO/Comisia, C-62/86, Rec., p. I-3359, punctul 51).
- 33 În această privință, trebuie să se amintească faptul că din decizia de trimitere rezultă că activitățile pe care ELPA le exercită constau, pe de o parte, în organizarea de competiții de motociclete și, pe de altă parte, în exploatarea acestor competiții din punct de vedere comercial prin încheierea de contracte de sponsorizare, de publicitate și de asigurare. Aceste două tipuri de activități nu sunt interschimbabile, ci prezintă mai degrabă un caracter de complementaritate funcțională.
- 34 În ceea ce privește definiția pieței geografice relevante, aceasta este legată, precum definiția pieței produselor sau a serviciilor, de o apreciere de natură economică. Piața geografică poate fi astfel definită ca teritoriul pe care toți operatorii economici se află în condiții de concurență similare în ceea ce privește în mod precis produsele sau serviciile relevante. Din această perspectivă, nu este necesar ca cerințele obiective de concurență între operatori să fie perfect omogene. Este suficient ca acestea să fie similare sau suficient de omogene (a se vedea în acest sens Hotărârea United Brands și United Brands Continentaal/Comisia, citată anterior, punctele 44 și 53). În plus, această piață poate fi limitată la un singur stat membru (a se vedea în acest sens Hotărârea Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin/Comisia, citată anterior, punctul 28).
- 35 Astfel cum s-a precizat în decizia de trimitere și cum s-a confirmat și în cadrul ședinței în fața Curții, activitățile exercitate de ELPA se limitează la teritoriul elen. Or, teritoriul unui stat membru poate să constituie o parte substanțială a pieței interne (a se vedea în acest sens Hotărârea din 18 iunie 1991, ERT, C-260/89, Rec., p. I-2925, punctul 31). Cu toate acestea, este de competența instanței de trimitere să verifice dacă criteriul referitor la condițiile de concurență similare sau suficient de omogene este îndeplinit în acțiunea principală.

- 36 Instanța de trimitere va trebui să aprecieze dacă ELPA deține o poziție dominantă tocmai pe o piață definită în acest mod.
- 37 În această privință, trebuie amintit că din jurisprudență rezultă că noțiunea „poziție dominantă” prevăzută la articolul 82 CE privește o poziție de putere economică deținută de o întreprindere, ce îi permite să împiedice menținerea unei concurențe efective pe piața relevantă, dându-i posibilitatea de a avea un comportament în mare măsură independent față de concurenții săi, de clienții săi și, în sfârșit, de consumatori (Hotărârea United Brands și United Brands Continentaal/Comisia, citată anterior, punctul 65, Hotărârea din 13 februarie 1979, Hoffmann-La Roche/Comisia, 85/76, Rec., p. 461, punctul 38, și Hotărârea Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin/Comisia, citată anterior, punctul 30).
- 38 Trebuie să se adauge că o întreprindere poate fi pusă într-o astfel de situație în cazul în care i se acordă drepturi speciale sau exclusive care îi permit să determine dacă și, atunci când este cazul, în ce condiții alte întreprinderi pot să aibă acces pe piața respectivă și să își exercite activitățile pe aceasta.
- 39 În continuare, trebuie să se sublinieze că articolul 82 CE nu ar putea fi încălcat de o normă precum cea prevăzută la articolul 49 din Codul rutier elen decât dacă este afectat comerțul dintre statele membre. Astfel cum a amintit avocatul general la punctele 63 și 64 din concluzii, comerțul dintre statele membre nu va putea fi considerat afectat decât în cazul în care, pe baza unui ansamblu de elemente de fapt și de drept, este posibil să se prevadă, cu un grad de probabilitate suficient, că respectivul comportament poate exercita o influență directă sau indirectă, actuală sau potențială asupra schimburilor comerciale dintre statele membre, iar aceasta într-un asemenea mod încât să creeze temerea că poate constitui un obstacol pentru realizarea unei piețe unice între statele membre (Hotărârea din 25 octombrie 2001, Ambulanz Glöckner, C-475/99, p. I-8089, punctul 48). Pentru îndeplinirea acestui criteriu nu sunt suficiente efecte pur ipotetice sau speculative pe care le poate avea comportamentul unei întreprinderi aflate în poziție dominantă. De asemenea, impactul asupra schimburilor intracomunitare nu trebuie să fie insignifiant (Hotărârea din 21 ianuarie 1999, Bagnasco și alții, C-215/96 și C-216/96, Rec., p. I-135, punctul 60, și Hotărârea Ambulanz Glöckner, citată anterior, punctul 48).

- 40 Astfel, afectarea schimburilor intracomunitare rezultă în general din întrunirea mai multor factori care, considerați în mod individual, nu ar fi în mod necesar determinanți (Hotărârea din 15 decembrie 1994, DLG, C-250/92, Rec., p. I-5641, punctul 54).
- 41 Pe de altă parte, în aprecierea caracterului sensibil al afectării comerțului dintre statele membre, trebuie să se țină seama de comportamentul întreprinderii dominante în cauză, în măsura în care articolul 82 CE se opune tuturor comportamentelor care ar putea să afecteze libertatea schimburilor într-un sens care ar putea aduce atingere realizării obiectivelor pieței unice dintre statele membre, în special prin împărțirea piețelor naționale sau prin modificarea structurii concurenței în cadrul pieței unice (Hotărârea din 31 mai 1979, Hugin Kassaregister și Hugin Cash Registers/Comisia, 22/78, Rec., p. 1869, punctul 17).
- 42 Faptul că practica unei întreprinderi aflate în poziție dominantă nu are ca obiect decât comercializarea de produse într-un singur stat membru nu este suficient pentru a exclude posibilitatea să poată fi afectat comerțul dintre statele membre (a se vedea în acest sens Hotărârea din 5 decembrie 2006, Cipolla și alții, C-94/04 și C-202/04, Rec., p. I-11421, punctul 45). Astfel, o asemenea practică poate avea ca efect consolidarea împărțirii piețelor la nivel național, împiedicând astfel întrepătrunderea economică dorită de tratat (a se vedea, prin analogie, Hotărârea din 13 iulie 2006, Manfredi și alții, C-295/04-C-298/04, Rec., p. I-6619, punctele 45 și 46).
- 43 În ceea ce privește, în al doilea rând, domeniul de aplicare al articolului 86 CE, alineatul (1) al acestui articol prevede că, în ceea ce privește întreprinderile cărora le acordă drepturi speciale, statele membre nu adoptă și nici nu mențin vreo măsură contrară, în special, normelor tratatului în materie de concurență. În această privință, trebuie să se sublinieze că o persoană juridică precum ELPA, căreia i s-a acordat competența de a emite un aviz conform cu privire la cererile de autorizare prezentate în vederea organizării de competiții de motociclete, trebuie să fie considerată ca fiind o întreprindere investită de statul membru respectiv cu drepturi speciale în sensul articolului 86 alineatul (1) CE.
- 44 Articolul 86 alineatul (2) CE permite statelor membre să confere întreprinderilor cărora le încredințează gestionarea de servicii de interes economic general drepturi exclusive care pot împiedica aplicarea normelor tratatului în materie de concurență, în măsura în care restricții ale concurenței, și anume o excludere a oricărei concurențe din partea altor operatori

economici, sunt necesare pentru asigurarea îndeplinirii misiunii deosebite care a fost repartizată întreprinderilor titulare de drepturi exclusive (Hotărârea din 19 mai 1993, Corbeau, C-320/91, Rec., p. I-2533, punctul 14).

- 45 În ceea ce privește organizarea și exploatarea comercială a curselor de motociclete de către o persoană juridică precum ELPA, guvernul elen nu a susținut că aceasta din urmă a fost însărcinată cu exercitarea acestor activități printr-un act de autoritate publică. Prin urmare, nu este necesar să se examineze în plus dacă activitățile respective pot constitui un serviciu de interes economic general (a se vedea în acest sens Hotărârea din 21 martie 1974, BRT și Société belge des auteurs, compositeurs et éditeurs, 127/73, Rec., p. 313, punctul 20, și Hotărârea din 11 aprilie 1989, Saeed Flugreisen și Silver Line Reisebüro, 66/86, Rec., p. 803, punctul 55).
- 46 În ceea ce privește competența de a emite un aviz conform cu privire la cererile de autorizare prezentate în vederea organizării de competiții de motociclete, aceasta rezultă cu siguranță dintr-un act de autoritate publică, și anume articolul 49 din Codul rutier elen, dar nu ar putea fi calificată ca activitate economică, astfel cum a subliniat avocatul general la punctul 110 din concluzii.
- 47 Prin urmare, o persoană juridică precum ELPA nu poate fi considerată o întreprindere care are sarcina de a gestiona un serviciu de interes economic general în sensul articolului 86 alineatul (2) CE.
- 48 În ceea ce privește, în al treilea rând, problema dacă articolele 82 CE și 86 alineatul (1) CE se opun unei reglementări naționale, precum articolul 49 din Codul rutier elen, care acordă unei persoane juridice, precum ELPA, care se poate însărcina ea însăși cu organizarea de competiții de motociclism și cu exploatarea comercială a acestora, competența de a emite un aviz conform cu privire la cererile de autorizare prezentate în vederea organizării acestor competiții fără a stabili limite, obligații și un control în exercitarea acestei competențe, este necesar a se aminti că simplul fapt de a crea sau de a întări o poziție dominantă prin acordarea de drepturi speciale sau exclusive în sensul articolului 86 alineatul (1) CE nu este, în sine, incompatibil cu articolul 82 CE.

- 49 În schimb, un stat membru încalcă interdicțiile prevăzute de aceste două dispoziții atunci când întreprinderea în cauză ajunge, prin simpla exercitare a drepturilor speciale sau exclusive care i-au fost conferite, să își exploateze poziția dominantă în mod abuziv sau atunci când aceste drepturi sunt susceptibile să creeze o situație în care această întreprindere este determinată să săvârșească astfel de abuzuri (Hotărârea Höfner și Elser, citată anterior, punctul 29, Hotărârea ERT, citată anterior, punctul 37, Hotărârea din 10 decembrie 1991, *Merci convenzionali porto di Genova*, C-179/90, Rec., p. I-5889, punctele 16 și 17, precum și Hotărârea din 5 octombrie 1994, *Centre d'insémination de la Crespelle*, C-323/93, Rec., p. I-5077, punctul 18). În această privință, nu este necesar ca un abuz să se producă în mod efectiv (a se vedea în acest sens Hotărârea din 11 decembrie 1997, *Job Centre*, C-55/96, p. I-7119, punctul 36).
- 50 În orice caz, există o încălcare a articolelor 82 CE și 86 alineatul (1) CE în condițiile în care o măsură imputabilă unui stat membru și în special cea prin care acesta conferă drepturi speciale sau exclusive în sensul acestei din urmă dispoziții creează un risc de abuz de poziție dominantă (a se vedea în acest sens Hotărârea ERT, citată anterior, punctul 37, Hotărârea *Merci convenzionali porto di Genova*, citată anterior, punctul 17, și Hotărârea din 31 ianuarie 2008, *Centro Europa 7*, C-380/05, Rep., p. I-349, punctul 60).
- 51 Astfel, un sistem de concurență nedenaturată, precum cel prevăzut prin tratat, nu poate fi garantat decât dacă este asigurată egalitatea de șanse între diferiți operatori economici. A încredința unei persoane juridice precum ELPA, care organizează ea însăși și exploatează din punct de vedere comercial competiții de motociclete, sarcina de a emite către administrația competentă un aviz conform cu privire la cererile de autorizare prezentate în vederea organizării unor astfel de competiții înseamnă de fapt să i se confere competența de a desemna persoanele autorizate să organizeze competițiile respective, precum și de a stabili condițiile în care sunt organizate acestea și să i se acorde astfel acestei entități un avantaj evident față de concurenții săi (a se vedea, prin analogie, Hotărârea din 19 martie 1991, *Franța/Comisia*, C-202/88, Rec., p. I-1223, punctul 51, și Hotărârea din 13 decembrie 1991, *GB-Inno-BM*, C-18/88, Rec., p. I-5941, punctul 25). Așadar, un astfel de drept poate determina întreprinderea care dispune de el să împiedice accesul celorlalți operatori pe piața respectivă. Această situație de inegalitate a condițiilor de concurență este, în plus, subliniată de faptul, confirmat în cadrul ședinței în fața Curții, că, atunci când ELPA organizează sau

participă la organizarea de competiții de motociclete, aceasta nu este obligată să primească niciun aviz conform pentru ca administrația competentă să îi acorde autorizația cerută.

- 52 Pe de altă parte, o astfel de reglementare, care ar acorda unei persoane juridice precum ELPA competența de a emite un aviz conform cu privire la cererile de autorizare prezentate în vederea organizării de competiții de motociclete fără a stabili prin această reglementare limite, obligații și un control în exercitarea acestei competențe, ar putea determina persoana juridică însărcinată să emită acest aviz conform să denatureze concurența prin favorizarea competițiilor pe care aceasta le organizează sau pe cele la a căror organizare participă.
- 53 Ținând seama de considerațiile care precedă, trebuie să se răspundă la întrebările adresate că o persoană juridică ale cărei activități constau nu numai în a lua parte la deciziile administrative de autorizare a competițiilor de motociclete, dar și în a organiza ea însăși astfel de competiții și în a încheia, în acest context, contracte de sponsorizare, de publicitate, precum și de asigurare se încadrează în domeniul de aplicare al articolelor 82 CE și 86 CE. Aceste articole se opun unei reglementări naționale care conferă unei persoane juridice care organizează competiții de motociclete și încheie în acest cadru contracte de sponsorizare, de publicitate și de asigurare competența de a emite un aviz conform cu privire la cererile de autorizare prezentate în vederea organizării acestor competiții fără a stabili limite, obligații și un control în exercitarea acestei competențe.

Cu privire la cheltuielile de judecată

- 54 Întrucât, în privința părților din acțiunea principală, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Marea Cameră) declară:

O persoană juridică ale cărei activități constau nu numai în a lua parte la deciziile administrative de autorizare a competițiilor de motociclete, dar și în a organiza ea însăși astfel de competiții și în a încheia, în acest context, contracte de sponsorizare, de publicitate, precum și de asigurare se încadrează în domeniul de aplicare al articolelor

82 CE și 86 CE. Aceste articole se opun unei reglementări naționale care conferă unei persoane juridice care organizează competiții de motociclete și încheie în acest cadru contracte de sponsorizare, de publicitate și de asigurare competența de a emite un aviz conform cu privire la cererile de autorizare prezentate în vederea organizării acestor competiții fără a stabili limite, obligații și un control în exercitarea acestei competențe.

Semnături

* Limba de procedură: greaca.